

Bunnik/Wageningen 16 augustus 2017

Advies: inzaai- en beheer kruidenrijk grasland voor weidevogels, Noord-Holland

J. de Wit, W. Schippers, R.H.E.M. Geerts, J.P. Wagenaar en N. van Eekeren

Vraagstelling en werkwijze

In uw offerteverzoek dd. 27 juni 2017 vraagt u om een onderbouwd advies over het creëren en beheren van kruidenrijk grasland voor weidevogels, uitgaande van inheemse kruiden. U vraagt ons hierbij per kruidensoort zoveel mogelijk specificaties mee te nemen ten aanzien van grondsoort (bodemtype, pH, drooglegging, voedselrijkheid) en rekening te houden met de smakelijkheid en gezondheidseffecten voor runderen. Het advies moet opgeleverd worden voor 18 augustus 2017.

Op dd. 5 juli 2017 hebben wij u een aangepaste offerte aangeboden. Reden voor de aangepaste offerte was dat inheemse kruidensoorten en mengsels hiervan, specifiek in uw offerteverzoek benoemd, slechts bij 2 Nederlandse leveranciers (Biodivers B.V., Cruydt-Hoeck) te verkrijgen zijn. Ook het korte tijdsbestek en de beperkt beschikbare kennis aangaande de effecten van individuele kruiden hebben bijgedragen aan onze keuze om de offerte aan te passen. Op hoofdlijnen beslaat onze offerte het aanbod om de bestaande mengsels van 'Biodivers B.V.' en 'Cruydt-Hoeck' te inventariseren, beschrijven en evalueren, inclusief advies over inzaaimethoden en beheer/management. Op uw verzoek hebben wij ook de mengsels van 'Pure Graze' meegenomen.

Om te beginnen hebben wij een uitgebreid overzicht gemaakt van alle mengsels van voornoemde leveranciers waarvan aangegeven is dat deze geschikt zijn voor weidevogels. Dit overzicht is op 19 juli jl. besproken. Bij de bespreking waren aanwezig: N. van Eekeren, J.P. Wagenaar, N. Hoekstra, J. de Wit en W. Schippers. Verschillende aspecten aangaande geschiktheid, kosten, inzaai en beheer kwamen bij de bespreking in detail aan bod. Op basis van de uitkomsten is een concept rapportage opgesteld door J. de Wit en ter commentaar aangeboden aan de aanwezigen op 19 juli en aan R.H.E.M. Geerts. J.P. Wagenaar heeft de feedback verwerkt tot het voorliggende advies. Relevante mengsels die in het vervolg van dit advies voorkomen zijn beschreven in bijlage 1.

Advies t.a.v. zaadmengsels

In het kader van de adviesvraag zoeken we mengsels met voldoende kruiden die insecten aan trekken, maar ook inpasbaar zijn als ruwvoer in de (melk)veehouderij en enige mate van bemesting kunnen verdragen.

De beschikbare mengsels van Cruydt-Hoeck zijn vooral gericht op natuurontwikkeling en minder op productieve aspecten voor landbouwkundig gebruik. Mede hierdoor worden deze mengsels beperkt geschikt geacht voor kruidenrijk grasland voor weidevogels. Daarbij zijn de bloemrijke graslandmengsels (G1, G2, G3 en M4) zeer prijzig: €590 tot 800 per kg, bij een

aanbevolen zaaidichtheid van minimaal 10 kg per ha. Omdat er geen expliciet gunstige effecten bekend zijn op weidevogels van de vele kruidensoorten in deze mengsels, lijken deze mengsels niet geschikt voor de voorliggende adviesaanvraag. Bovendien bevatten de kruidenmengsels (of de graslandmengsels NGW1, 2 of 3 welke tegelijk moeten worden ingezaaid) diverse soorten die vanwege sterke onsmakelijkheid of diergezondheid onwenselijk zijn (m.n. Bochtige en Ruwe smele, Biezen, Berenklauw). Indien visuele aantrekkelijkheid en vliegende insecten belangrijk worden geacht, kunnen de bloemrijkegraslandmengsels eventueel gebruikt worden voor het inzaaien van stroken of het terughoudend bijmengen/combineren met andere (laag productieve!) graslandmengsels.

De mengsels 'Kruidenrijk grasland' (B141) en 'Kuikenlandmengsel' (B145) van Biodivers lijken goed geschikt als zaadmengsel voor kruidenrijk grasland voor weidevogels: zij komen vrij goed overeen met de plantengemeenschappen (Kamgrasweiden en Glanshaverhooilanden) welke van nature als kruidenrijke graslanden nog worden aangetroffen. In de begin jaren vijftig waren de soortenrijke Kamgrasweiden nog gemeengoed en lag de N-bemesting in Nederland gemiddeld tussen de 50 en 100 kg N per ha per jaar. De kruiden in het mengsel B141 en B145 zijn inheems, worden in de regio gewonnen en bevatten geen soorten die ongewenst zijn in verband met sterke onsmakelijkheid of negatieve diergezondheidseffecten. Ook de prijs (circa €30 à €55 per kg bij geadviseerde zaaihoeveelheden van 15 à 20kg per ha) is redelijk. Deze mengsels zijn vrij breed samengesteld met soorten die onder de meest voorkomende omstandigheden (vocht, grondsoort en pH) kunnen groeien en ook enige bemesting kunnen verdragen.

Het 'Kruidenrijk grasland mengsel B141 heeft een wat rijkere/bredere samenstelling aan m.n. bloeiende kruiden en de opgenomen grassen zijn iets beter toegesneden op de drogere zandgronden. Op zandgronden zijn met vergelijkbare mengsels goede ervaringen. Omdat het om geogst zaad van kruidenrijke graslanden gaat varieert de samenstelling van jaar tot jaar en is de samenstelling nooit constant. Mogelijk bevat het mengsel ook minder gewenste soorten als bijvoorbeeld witbol!

Het 'Kuikenland' mengsel B145 heeft een iets andere kruidensamenstelling. In het geval doorzaai de enige optie is, lijkt dit mengsel een goede optie. Een zaaidichtheid van 10 kg per ha is voldoende bij doorzaai.

Een zaaidichtheid van 20kg per ha van de mengsels Biodivers B141 en B145 is voldoende voor herinzaai. Eventueel kan zowel het mengsel B141 als B145 gemengd worden met een goedkoper grassenmengsel met voornamelijk matig productieve grassen zoals de paardenweimengsels "Basic" of "Classic" van Hofman. Dat kan de kosten wat drukken.

De mengsels B142, 143 en 144 van Biodivers, specifiek gericht op greppels en slootkanten, lijken minder geschikt. Zij bevatten een aantal minder gewenste soorten (zoals Zegges, Smele en/of Biezen) en er zijn geen expliciet gunstige effecten bekend op weidevogels van de kruiden in deze mengsels. Alleen bij zeer natte percelen of (vergraven) sloottaluds zijn deze mengsels te overwegen, maar de landbouwkundige waarde ervan is beperkt.

De mengsels van 'Pure Graze' zijn uitgebreid bediscussieerd maar worden weinig geschikt geacht voor kruidenrijk grasland voor weidevogels, omdat deze grotendeels zijn samengesteld

uit grassen, vlinderbloemigen en kruiden die veredeld en samengesteld zijn met als doel: hoge productie van ruwvoer met hoge gehalten aan mineralen, spoorelementen en gezonde inhoudsstoffen (o.a. Engels raigras, Rietzwenkgras, Witte en Rode klaver, Luzerne, Karwij, Kleine pimpernel, Chicorei en Smalle weegbree). Dit verhoudt zich slecht tot de belangrijke succesvoorwaarde voor kruidenrijk grasland voor weidevogels: een gematigde productie (circa 6-8 ton ds per ha per jaar) vooral in het voorjaar, ter voorkoming van een onvoldoende doordringbaar gewas in de periode dat de kuikens nog niet vliegvlug zijn. Daarnaast zijn deze mengsels erg bladrijk en zeker niet inheems. Plant-sociologisch passen de soorten ook niet goed bij elkaar.

Advies t.a.v. inzaai

Het jaar vooraf aan inzaaien moet bemesting, zeker op voedselrijke gronden, achterwege blijven. Ontwikkeling van kruidenrijk grasland is alleen kansrijk bij een gewasproductie van rond de 7 ton droge stof. Dat betekent in de meeste gevallen dat de bodemvruchtbaarheid omlaag moet. Hoe sneller een bodemvruchtbaarheid is bereikt dat bij dit productieniveau hoort, hoe kansrijker het ontwikkelen van soortenrijk grasland is.

Doorzaai

De meeste kruiden kiemen vrij traag en/of hebben een trage begingroei in vergelijking met grassen. De ervaringen met doorzaaien zijn mede daardoor meestal slecht. De kiemplanten van de kruiden moeten concurreren met het bestaande grasmat. De groeisnelheid van gras is groter en daardoor worden de kiemplanten 'overgroeit' door het gras (concurrentie om licht). Doorzaai is dus niet aan te bevelen. Alleen indien vernietiging van de bestaande zode niet gewenst of toegestaan is, is doorzaaien een optie. Maar: resultaten vallen vaak tegen, houd kosten/baten altijd scherp in de gaten!

De optimale zaaidiepte voor doorzaai is circa 1,5 cm waarvoor een simpele zaaimachine met wiedeg en cambridge-rol vaak de beste optie is. Bij doorzaaimachines die het zaad in de grond leggen goed opletten dat het zaad niet te diep wordt weggelegd. Wel moet bij het doorzaaien goed opgelet worden voor ontmenging van de zaden. De zaadgrootte varieert zeer sterk in mengsels, waardoor de kans op ontmenging aanwezig is. Pneumatisch gestuurde zaaimachines hebben hier minder last van. Een zaaidichtheid van 10 kg mengsel per ha is voldoende bij doorzaai, maar nogmaals, resultaten vallen vaak tegen.

Voor met name veengronden kan een tussenoptie van doorzaai en herinzaai overwogen worden. Hierbij wordt de bestaande zode eerst dood gespoten waarbij na 14 dagen het afgestorven gewas kort wordt afgemaaid en afgevoerd. Vervolgens wordt de grond licht bewerkt met een rotorkoepel zodat de zode wat opengewerkt is. Vervolgens wordt doorgezaaid. Het voordeel is dat op deze manier zo min mogelijk in de grond 'geroerd' wordt en zo extra mineralisatie wordt voorkomen. Ook wordt voorkomen dat ongewenste onkruidzaden aan de oppervlakte komen. Omdat bij deze aanpak de zode vernietigd is, is meer zaad nodig dan de geadviseerde 10 kg bij doorzaai, minmaal 15 kg/ha. Vanuit de zaadbank zal onder deze omstandigheden nog veel gras (ruwbeemd) opkomen.

Herinzaai

Regelgeving t.a.v. van het scheuren van grasland:

- Voor klei- en veengronden mag tussen 1 februari en 15 september de zode vernietigd worden, direct gevolgd door inzaai van een stikstofbehoefstig gewas.
- Voor zand- en lössgronden mag tussen 1 februari en 10 mei de zode vernietigd worden, direct gevolgd door inzaai van een stikstofbehoefstig gewas.

Op klei- en veengronden is het beste tijdstip voor herinzaai van meerjarige mengsels het vroege najaar, bij voorkeur eind juli/begin augustus. Zeker op veengrond is dan de draagkracht goed en kan een grondbewerking goed worden uitgevoerd.

Op zandgronden hebben we de beste ervaring met inzaai in september (begin oktober), de kans op veronkruiding is dan beduidend minder. Een ander positief aspect is dat zaden van veel kruiden een koudeperiode (vernalisation) nodig hebben om te kiemen. Een deel van de soorten zal direct kiemen, maar een deel pas na de winter, in het vroege voorjaar. Echter mag grasland op zandgrond niet meer vernietigd worden na 10 mei. Een goede optie op zandgrond (en wellicht ook op klei) is om een jaar maïs, graan of aardappelen te telen en dan na de oogst daarvan het kruidenrijk grasland in te zaaien. Het voordeel is dat je een relatief 'schoon' perceel hebt en goede uitgangssituatie om een mooi zaaibed voor te bereiden. Het akkerbouwgewas dient dan zonder bemesting te worden geteeld. De gescheurde grasmat geeft voldoende nalevering zodat bijvoorbeeld een gewas als maïs zonder bemesting geteeld kan worden. Inzaai eind april/eerste week mei is mogelijk, maar op zandgronden niet het optimale tijdstip.

Zaaibedbereiding

- Zorg dat de pH van het perceel op orde is: $pH > 4,8$;
- Vooraf doodspuiten van de zode is aan te bevelen wanneer veel ongewenste soorten in het perceel aanwezig zijn, zoals kweek;
- Grondbewerking alleen uitvoeren onder gunstige omstandigheden (vooral niet te nat, maar bij zwaardere kleigronden ook niet te droog om een voldoende fijn zaaibed te krijgen);
- Ploeg de (doodgespoten) zode onder. Op zandgrond kan overwogen worden om dieper te ploegen dan gangbaar om zo de voedselrijke bouwvoor onder te ploegen en de schralere ondergrond naar boven te halen. Hiermee wordt direct een schrale uitgangssituatie gecreëerd. Frezen van niet doodgespoten zode wordt niet aanbevolen omdat juist dan volop hergroei plaats zal vinden uit de bestaande graszode;
- Zorg voor een mooi rul zaaibed door na het ploegen het meerdere malen te eggen. Eventueel kan bij een sterke onkruiddruk van éénjarige akkeronkruiden gewerkt worden met een vals zaaibed door met een interval een paar weken te wiedeggen vooraf aan de definitieve inzaai;
- Op natte gronden is het aan te bevelen om smalle percelen bol te leggen en grote percelen op te delen in stroken en die dan ook bol te leggen met daartussen ondiepe greppels. Stagnerend water op percelen kan pitrusontwikkeling stimuleren;
- Inzaai kan het best uitgevoerd worden met een pneumatisch inzaaimachine met rol. Draai de machine vooraf een aantal malen af op om de juiste zaaizaadhoeveelheid af

te stellen. Tijdens het zaaien goed opletten dat het zaad niet ontmengd. Af en toe door de bak met zaad roeren is aan te bevelen;

- Bij massale opkomst van éénjarige akkeronkruiden is een keer bloten aan te bevelen om zo weer voldoende ruimte en licht te creëren voor kieming en vestiging van kruiden.

Advies t.a.v. beheer

Bemesting

Ook het eerste jaar na inzaai is bemesting veelal ongewenst (met uitzondering van zeer arme percelen), om de groei van productieve grassen niet teveel te stimuleren en de kruiden de ruimte te geven. Daarna is een bemesting van 10 a 15 ton vaste mest per ha (= circa 60 a 90 kg N) eens per twee jaar gewenst; hiermee wordt ook voedsel voor weidevogels gegeven. Deze mestgift kan ofwel in het vroege voorjaar (effect benutbaar voor de ouder-weidevogels) ofwel na de eerste snede (effect benutbaar voor de juist vliegvlugge kuikens) gegeven worden. Wanneer geen ruige vaste mest voorhanden is kan een lichte bemesting (15 kuub per ha) met runderdrijfmest na de eerste snede eind juni een alternatief zijn. Drijfmest in het voorjaar wordt afgeraden, omdat dit de grasgroei teveel stimuleert en zo een veel te zwaar gewas in het vroege voorjaar ontstaat wat onwenselijk is voor weidevogels. Kunstmest, zeker stikstofkunstmest op basis van nitraat wordt in zijn geheel afgeraden. Deze werkt verzurend en stimuleert grasgroei ten koste van de ontwikkeling van kruiden. Daarnaast moet in de meeste situaties regelmatig een onderhoudsbekalking gegeven worden om de pH>4,8 te houden. Als kalk kan op veengronden het best een langzaam werkende kalkmeststof op basis van magnesiumcarbonaat gebruikt worden zoals Dolokal Extra, Dolokal Supra of Magkal. Dit vanwege de eigenschap van minder snelle oxidatie van het veen dan bij gebruik van snel werkende kalkmeststoffen op basis van vnl. calciumcarbonaten.

Oogsten

Als er veel ongewenste soorten na inzaai opkomen, is een keer bloten aanbevolen (voldoende hoog maaien om de kruiden te ontzien; minimaal 6-8 cm). Daarna moeten deze kruidenrijke graslanden circa 2 keer per jaar gemaaid worden, afhankelijk van het productieniveau, eventueel met voorbeweiden in het vroege voorjaar en nabeweiden, als alternatief van een herfstsnede. Idealiter wordt de 1e snede, in ieder geval een keer per 2 à 3 jaar, na 15 juni ('Kruidenrijk grasland' mengsel B141) of 1 juli ('Kuikenland' mengsel B145) gemaaid om hervestiging van de kruiden vanuit het zaad mogelijk te maken. Daarvoor is het noodzakelijk om het gewas enkele dagen op het veld te laten drogen, zodat de zaden de tijd hebben om uit het gewas te vallen. Als er zich medio mei reeds een massaal gewas ontwikkelt, kan het gewenst zijn om de 1^e snede eerder te maaien (mits er geen weidevogels in het perceel zitten). Dit voorkomt verstikking van de trager groeiende kruiden door het gras (en soms klover). Als ook voorbeweiden onvoldoende soelaas biedt om de hoeveelheid gewas begin juni in toom te houden is eigenlijk te vroeg begonnen met het inzaaien van kruidenrijk grasland en had eerst nog langer een verschalingsbeheer moeten worden gevoerd (met regelmatig maaien en afvoeren, zonder, i.i.g. stikstof-, bemesting).

Samenvattend

- Voorbereiding: bekalken tot pH 4,8. Verschrallen zodat productieniveau voldoende laag is (maximaal circa 6-8 ton droge stof per ha per jaar).
- Doorzaaien (mislukt vaak): in het vroege najaar 10 kg per ha 'Kuikenland' mengsel B145 van Biodivers in een open zode bij gunstige omstandigheden.
- Herinzaai: in het vroege najaar (bij zandgronden: voorkeur najaar) 20 kg per ha 'Kruidenrijk grasland' mengsel B141 (enkel op zandgronden) of 'Kuikenland' mengsel B145 van Biodivers. Eventueel B141 of B145 mengen met matig productieve grassen zoals de paardeweimengsels "Basic" of "Classic" van Hofman. Hoeveelheid bij te mengen matig productieve grassen moet echter beperkt blijven tot maximaal 5 kg. Kies voor een geschikte methode van vernietiging van de bestaande graszode. Grondbewerking alleen onder gunstige (droge) omstandigheden.
- Bemesting: 10 a 15 ton vaste mest per ha (= circa 60 a 90 kg N) eens per twee jaar. Regelmatige onderhoudsbekalking om pH>4,8 te houden.
- Oogsten: circa 2 keer per jaar maaien, afhankelijk van het productieniveau, eventueel met voorbeweiden in het vroege voorjaar en nabeweiden in het najaar. 1^e snede bij voorkeur na 15 juni of 1 juli.

Bijlage 1: Samenstelling van enkele van de beoordeelde mengsels

[Cruydt-Hoeck \(www.cruydt-hoeck.nl\)](http://www.cruydt-hoeck.nl)

G1 - Bloemrijk graslandmengsel voor alle (behalve zware en natte) gronden; €800,- per kg. Samenstelling: Duizendblad, Gewoon barbarakruid, Knoopkruid, Groot streepzaad, Peen, Slangenkruid, Gewone reigersbek, Glad walstro, Stijf havikskruid, Schermhavikskruid, Sint Janskruid, Gewoon biggenkruid, Zandblauwtje, Vertakte leeuwentand, Gewone margriet, Gewone veldbies, Muskuskaasjeskruid, Middelste teunisbloem, Smalle weegbree, Gewone brunel, Scherpe boterbloem, Kleine ratelaar, Dagkoekoeksbloem, Gele morgenster, Hazenpootje.

G2 - Bloemrijk graslandmengsel voor voedselrijke en kleigronden; €590,- per kg. Samenstelling: Duizendblad, Fluitenkruid, Gewoon barbarakruid, Knoopkruid, Klein streepzaad, Peen, Gewone berenklaauw, Vertakte leeuwentand, Gewone margriet, Pastinaak, Smalle weegbree, Gewone brunel, Scherpe boterbloem, Kleine ratelaar, Avondkoekoeksbloem, Boerenwormkruid, Gele morgenster, Rode klaver, Vogelwikke, Smalle wikke.

G3 - Bloemrijk graslandmengsel voor jaarrond natte tot vochtige, min of meer voedselrijke gronden; €780,- per kg.

Samenstelling: Gewone engelwortel, Gewoon barbarakruid, Gewone dotterbloem, Pinksterbloem, Kale jonker, Rietorchis, Moeraswespenorchis, Moerasspirea, Kantig hertshooi, Gevleugeld hertshooi, Gele lis, Moerasrolklaver, Gewone veldbies, Wolfspoot, Grote wederik, Grote kattenstaart, Watermunt, Gewone brunel, Heelblaadjes, Scherpe boterbloem, Kleine ratelaar, Echte koekoeksbloem, Poelruit, Echte valeriana.

NGW1 - Moerasschraal grasmengsel (te mengen met bloemrijk graslandmengsel G3); €100,- per kg. Samenstelling: Gewoon struisgras, Grote vossenstaart, Gewoon reukgras, Kamgras, Ruwe smele, Rood zwenkgras, Gestreepte witbol, Ruw beemdgras.

NGW2 - Middenschraal grasmengsel (te mengen met bloemrijk graslandmengsels G1 of G2); €60,-/kg. Samenstelling: Gewoon struisgras, Grote vossenstaart, Gewoon reukgras, Bevertjes, Kamgras, Schapengras, Rood zwenkgras.

[Biodivers \(www.biodivers.nl\)](http://www.biodivers.nl)

B141 Kruidenrijk graslandmengsel. Prijs op aanvraag (volgens toelichting circa €45,- per kg bij 40% kruiden; €55,- per kg bij 50% kruiden).

Samenstelling: Akkerhoornbloem, Beemdlangbloem, Duizendblad, Echte koekoeksbloem, Gestreepte witbol, Gewone hoornbloem, Gewone margriet, Gewoon biggenkruid, Gewoon duizendblad, Gewoon reukgras, Gewoon struisgras, Knoopkruid, Moerasrolklaver, Paardenbloem, Pinksterbloem, Grote ratelaar, Rode klaver, Rood zwenkgras, Scherpe boterbloem, Sint Janskruid, Smalle weegbree, Veldlathyrus, Veldzuring, Vogelwikke, Witte klaver.

B142 Greppelmengsel (I), zon. Prijs op aanvraag.

Samenstelling: Dotterbloem, Echte koekoeksbloem, Egelboterbloem, Engelwortel, Gele lis, Gestreepte witbol, Grote pimpernel, Gevleugeld hertshooi, Grote ratelaar, Heelblaadjes, Kattenstaart, Kruijpende boterbloem, Moeraskartelblad, Moerasrolklaver, Moerasspirea, Moerasvergeet-mij-nietje, Oeverzegge, Pinksterbloem, Ruwe smele, Valeriaan, Wateraardbei, Watermunt, Wilde bertram en Wilgenroosje.

B144 Slootkantmengsel. Prijs op aanvraag.

Samenstelling: Biezenknoppen, Gele lis, Kamgras, Kattenstaart, Kleine watereppe, Moerasrolklaver, Moerasvergeet-mij-nietje, Moeraswalstro, Struisgras, Watermunt, Wilde bertram, Zwanenbloem en Zomprus.

B145 Kuikenlandmengsel. Prijs op aanvraag (volgens toelichting circa €30,- bij 40% kruiden; €35,- bij 50% kruiden).

Samenstelling: Beemdlangbloem, Duizendblad, Echte koekoeksbloem, Gewone hoornbloem, Kamgras, Kleine klaver, Moerasrolklaver, Pinksterbloem, Reukgras, Roodzwenkgras, Rode klaver, Scherpe boterbloem, Smalle weegbree, Veldgerst, Veldlathyrus, Veldzuring en Vogelwikke. Extra toegevoegd: Gewone rolklaver.

Pure Graze (www.puregraze.com)

Saladebuffet Veen. Prijs: €7,60 per kg. 80% gras, 20% klavers en kruiden.

Samenstelling: Engels raagras, Timothee, Beemdlangbloem, Veldbeemd, Rode klaver, Witte cultuurklaver, Witte weideklaver, Bastaardklaver, Rolklaver, Gele zoete honingklaver, Esparcette, Gele honingklaver.

Saladebuffet Zand. €8,35 per kg. 70% gras, 15% klavers en 15% kruiden.

Samenstelling: Engels raagras, Timothee, Rietzwenk, Kroppaar, Esparcette, Rode klaver, Witte cultuurklaver, Witte weideklaver, Bastaardklaver, Rolklaver, Gele zoete honingklaver, Cichorei, Kleine pimpernel, Duizendblad, Peterselie, Smalle weegbree.

Saladebuffet Klei. €9,10 per kg. 70% gras, 15% klaver en 15% kruiden.

Samenstelling: Engels raagras, Timothee, Veldbeemd, Beemdlangbloem, Rietzwenk, Kroppaar, Kleine pimpernel, Cichorei, Peterselie, Karwij, Smalle weegbree, Paardenbloem, Duizendblad, Witte cultuurklaver, Witte weideklaver, Lucerne, Rode klaver, Gele honingklaver, Wondklaver.

Saladebuffet Kruidenrijk. € 10,85 per kg. 53% gras, 23% klavers en 24% kruiden.

Samenstelling: Engels raai, Veldbeemd, Beemdlangbloem, Timothee, Kroppaar, Rietzwenkgras, Witte cultuur- en weideklaver, Rode klaver, Bastaardklaver, Luzerne, Gele honingklaver, Wondklaver, Kleine pimpernel, Cichorei, Peterselie, Karwij, Smalle weegbree, Paardenbloem, Duizendblad.

Hofman (www.hofmanap.nl)

Paardenweimengsel Basic. € 7 per kg.

Samenstelling: Krobaar, Timothee, Frans raaigras, Beemdlangbloem, Engels raaigras vroeg + laat, Veldbeemd, Roodzwenkgras en Gewoon reukgras.

Paardenweimengsel Classic. € 8,25 per kg.

Samenstelling: Timothee, Veldbeemd, Krobaar, Ruwbeemdgrassen, Beemdlangbloem

